

РЕЦЕНЗИЈА

Наслов: *What's so important about CLIL anyway? A practical guide for pre-service and in-service teachers of sciences and the English language*

Ауторка: **др Нина Лазаревић**

Карактер публикације: **уџбеник** **Формат:** Б5 **Обим:** 174 странице

Рукопис ауторке др Нине Лазаревић, под насловом *What's so important about CLIL anyway? A practical guide for pre-service and in-service teachers of sciences and the English language*, обухвата 174 странице текста припремљеног за штампу у уџбеничком формату (Б5). Главни део рукописа организован је у четрнаест тематских поглавља, иза којих следе четири додатака (*Appendix 1-4*), као и списак литературе од 75 јединица (од тога, 6 видео извора).

Уџбеник је посвећен веома специфичној области двојезичне (билингвалне) наставе у Србији, која представља једну верзију примене CLIL метода (*Content and Language Integrated Learning*) у комбинацији са ЕМІ методом (*English as the medium of instruction*), а намењен је наставницима природних наука који учествују у реализацији таквих програма у основним и средњим школама. Ауторка полази од анализе *Оквира националног курикулума* који даје најосновније смернице за реализацију ових програма, као и наставне праксе која данас обухвата 12 гимназија, 2 стручне средње школе и 14 основних школа у Србији. Двојезична настава уведена је у школе у Србији, у складу са политикама Савета Европе о учењу страних језика, од школске 2004/05. године, најпре као огледна настава у неколико школа, реализацијом дела програма на одређеним предметима (најмање 30% а највише 50%) на енглеском, руском или француском језику, да би се у наредним годинама увећавао и број школа и одељења и број ученика, као и број страних језика укључених у двојезичну наставу.

Ауторка, међутим, истиче да се, упркос развоју CLIL наставе код нас, као и обимној литератури из ове области у свету, још увек веома мало пажње посвећује методичкој обучености наставника који раде по овим специфичним програмима, и да им недостаје конкретна подршка у виду наставних материјала, приручника, наставне литературе, али и методичког усавршавања. Наиме, CLIL наставници су стекли стручно и методичко-педагошко образовање из своје предметне области, али, мада поседују одговарајући ниво знања страног језика, заправо немају одговарајућу методичку припрему и подршку за наставу језика. Као креатор и реализатор два, може се рећи пионирска, програма методичке обуке за CLIL наставнике, ауторка је одабрала да у овом уџбенику представи оне теме које је у раду са овим наставницима учила као најзначајније или најпотребније.

Након уводног поглавља, у коме су дати основни подаци о довојезичној настави у Србији, као и преглед компетенција које се очекују од CLIL наставника дефинисане *Европским оквиром за образовање CLIL наставника (The European Framework for CLIL Teacher Education)*, прво поглавље даје кратак преглед развоја CLIL наставе у Европи и свету. Од наредног поглавља, ауторка уводи

кључна питања са којима CLIL наставници морају да буду добро упознати – најпре објашњење самог концепта интегрисања језика и садржаја који се предаје, циљева наставе који обухватају савладавање како садржаја предмета тако и самог страног језика, као и три аспекта језика који су кључни у овом типу наставе (*language of learning, language for learning, language through learning*), и модел „4 Ц“ (*4Cs Framework*) по коме CLIL настава треба да обухвати 4 кључна елемента – комуникацију, конгницију, садржај предмета и културу. Посебан одељак посвећен је значају савладавања језика академске комуникације, и разлици између појмова *input* (оно што се учи) и *intake* (оно што је научено) у учењу страног језика. Као и у наредним поглављима, објашњења су након сваког одељка праћена практичним саветима (*Practical tips*) и конкретним практичним задацима усмереним на примену у настави (*Tasks*). Наредна поглавља посвећена су појмовима као што су „подршка“ (*Scaffolding*), Блумова таксономија која је кључна за прецизно дефинисање циљева и исхода у настави (*Bloom's taxonomy*), концепт и типови пажње (*Attention*), појам активног учења (*Active learning*), односно, разлика између декларативног и процедуралног знања (*Declarative vs. Procedural knowledge*), и појам дугорочне меморије (*Long-term memory*).

Поглавља која следе у другом делу уџбеника организована су на сличан начин као у првом делу, али садрже све већи број практичних савета и конкретних задатака, односно, воде наставнике све конкретније до примене ових увида у наставној пракси. Наредно поглавље представља стратегије које наставници могу да користе (*rich input, rich interaction, pushed output, high-order thinking skills, sustainable learning, scaffolding*), значај „вођења“ ученика кроз процес учења постављањем одговарајућег типа питања којима постижемо различите циљеве у том процесу, као и разлику између механичког учења и разумевања, и учење из искуства. Посебно поглавље посвећено је евалуацији постигнућа ученика, односно, оцењивању знања. У овом поглављу, посебно су драгоцени практични задаци и одељци који се баве формативним и алтернативним начинима оцењивања, техникама за елицитацију одговора које утичу на валидност евалуације, као и начинима за самоевалуацију (*self-assessment*) и оцењивање од стране других ученика (*peer-assessment*). Посебан одељак фокусира се на оцењивање језика који ученици користе у CLIL настави, што представља велики проблем за CLIL наставнике, те су практични савети и задаци у овом одељку посебно корисни. Понуђени су и примери рубрика за оцењивање продуктивних језичких вештина, на пример, говорења.

Посебна поглавља посвећена су објашњењу различитих методичких приступа, нарочито оних савременијих који укључују диференцијацију и индивидуализацију наставе, као што су IBI (*Inquiry-based instruction*), TBL (*Task-based learning*), и учење кроз пројекте (*Project-based learning*), а сваки од ових одељака садржи много практичних идеја и конкретних примера и задатака, посебно одељак о пројектима, који детаљно објашњава кораке и фазе у изради пројектата. Кооперативном учењу (*Cooperative learning*) такође је посвећен обимнији одељак, са мноштвом практичних примера и могућностима за реализацију у учионици. У овом поглављу ауторка се поново враћа појму диференцијације, овог пута уз опис конкретних начина на који се она може применити у настави, а Теорија вишеструких интелигенција (*Multiple intelligences theory* – MI) такође је објашњена уз обиље практичних савета и задатака који показују могућу примену ове теорије у наставној пракси.

У последњем делу уџбеника, ауторка посвећује посебно поглавље изради плана часа у CLIL настави, првенствено кроз практичне задатке праћене објашњењима и практичним саветима. Посебно

поглавље посвећено је специфичностима CLIL наставе у основној школи, на нижим нивоима знања и са ученицима млађих узраста. Уџбеник се завршава изузетно важном темом креирања наставних материјала за потребе CLIL наставе, са веома корисним практичним примерима адаптације разноврсних материјала за специфичне потребе овакве наставе. У овом поглављу, посебно је значајан одељак у коме ауторка даје примере и објашњења начина на који се могу креирати глосари како за терминологију самог предмета, тако и за коришћење адекватног академског вокабулара, и за друге релевантне области језичке употребе.

У додацима се налазе материјали који нуде више информација о неким темама из уџбеника, као и корисни извори (литература, интернет извори, видео материјали) за даље самостално усавршавање, те, коначно, у Додатку 4 и могућа решења практичних задатака из свих поглавља, што овај уџбеник чини веома корисним не само за програме методичке обуке CLIL наставника, већ и за самостални рад ових наставника.

Анализа је показала да је ово веома квалитетан, врло професионално припремљен и користан уџбеник, први овакве врсте не само у домаћем образованом контексту, те стога изузетно добродошао, имајући у виду развој CLIL наставе, а и потпуни недостатак сличних публикација. Уџбеник има за циљ да наставницима који реализују двојезичну наставу из природних наука понуди на јасан, практичан и применљив начин обрађене најважније теме и питања из примењене лингвистике и методике наставе страног језика, уз посебно драгоцене путоказе за даље усавршавање у овој области. Промишљена селекција тема које обрађује, а нарочито практична упутства, савети, примери, и задаци чине овај уџбеник корисним не само за методичку обуку CLIL наставника који већ реализују билингвалну наставу, већ и у програмима терцијарног образовања будућих наставника, како у природним, тако и у друштвено-хуманистичким наукама, па и у образовању наставника страног језика, имајући у виду да се и од њих често у пракси, у школама, очекује да помажу колегама које реализују двојезичну наставу. У том смислу, овај уџбеник намењен је врло разноврсној и широкој публици, јер, мада је написан на енглеском језику, може бити од користи наставницима који двојезичну наставу реализују на било ком страном језику.

Имајући све ово у виду, рукопис *What's so important about CLIL anyway? A practical guide for pre-service and in-service teachers of sciences and the English language* ауторке др Нине Лазаревић **свесрдно препоручујем за штампу.**

У Нишу, 21. 01. 2021. године

Проф. др Татјана Пауновић
Филозофски факултет
Универзитета у Нишу